

Pathologie

Obductie bij volwassenen, onderzoek naar de doodsoorzaak

Samenvatting

- Een obductie is een uitgebreid uit- en inwendig onderzoek na het overlijden van een patiënt.
- Alle organen worden uit het lichaam genomen en na onderzoek teruggeplaatst, behalve als organen of delen daarvan nodig zijn voor nader onderzoek (altijd bij de hersenen) of onderwijsdoeleinden.
- Een obductie vindt uitsluitend plaats met toestemming van de nabestaanden.
- Na de obductie kan een patiënt zonder zichtbare littekens opgebaard worden.
- De resultaten van een obductie kunnen met u nabesproken worden met de aanvragende arts of uw huisarts.

Inleiding

U hebt deze folder gekregen omdat uw echtgenoot, familielid of dierbare is overleden. De behandelend arts heeft u gevraagd of obductie (ook wel autopsie genoemd, maar in dit overzicht wordt de term 'obductie' gebruikt) verricht mag worden. Deze folder gaat over de vraag: "Wat is eigenlijk een obductie? Wat gebeurt er dan precies?"

De omstandigheden, waarin heel vaak verdriet of andere emoties overheersen, maken het moeilijk om met zulke wedervragen te komen. Toch zijn deze wedervragen belangrijk en kunnen voor u medebepalend zijn of u wel of niet toestemming zult verlenen.

Deze folder is bedoeld om u te helpen bij uw besluit om wel of geen toestemming te verlenen. Als u na het lezen nog vragen heeft, kunt u deze natuurlijk altijd stellen aan de arts. Hij of zij zal u helpen een beslissing te nemen waar u later geen spijt van heeft.

In deze folder wordt uiteengezet waarom obductie belangrijk is en wat er bij dit onderzoek allemaal gebeurt. Neemt u de tijd om de informatie goed te lezen en spreek met de arts het tijdstip af waarop u uitsluitsel geeft over uw beslissing.

Wat is een obductie?

Obductie is een inwendig onderzoek op een overleden persoon. Het onderzoek wordt verricht door een patholoog, een medisch specialist. Voordat de patholoog aan de obductie begint, onderzoekt hij het lichaam eerst van buiten: het uitwendig onderzoek. Daarna begint het inwendige onderzoek waarbij vrijwel alle organen van de overledene onderzocht worden. Een obductie is te vergelijken met een heel grote operatie en zal altijd op zodanige wijze worden

uitgevoerd dat er achteraf bij bijvoorbeeld opbaring (vrijwel) niets meer van te zien is. Het onderzoek wordt uiteraard op een respectvolle wijze verricht.

Toestemming voor obductie?

Voor een obductie is uw toestemming nodig. U geeft toestemming voor obductie door een toestemmingsformulier te ondertekenen. Op het formulier kunt u aangeven voor welke onderzoeken u toestemming geeft: uitwendig en inwendig onderzoek van het lichaam, hersenonderzoek en/of gebruik van weefsel voor wetenschappelijk onderzoek. Als u bezwaar heeft tegen een deel van het onderzoek, dan kunt u dit bespreken met de behandelend arts. Dit gedeelte van het onderzoek zal dan niet worden gedaan. Hierdoor is het mogelijk dat de obductie niet genoeg informatie oplevert om de juiste diagnose te kunnen stellen. De arts zal dit met u bespreken.

U kunt op basis van deze informatie overwegen of u bepaalde onderzoeken toch wilt laten uitvoeren. De arts zal uw bezwaren nooit naast zich neerleggen. Het toestemmingsformulier wordt bij het obductieverslag op de afdeling Pathologie bewaard.

Waarom obductie?

De uitkomst kan direct gevolgen hebben voor nabestaanden en/of uzelf. Dit is natuurlijk alleen in enkele situaties van toepassing: bijvoorbeeld in geval van een erfelijke ziekte of een besmettelijke ziekte. Bij bijvoorbeeld acute hartdood kunnen erfelijke factoren aan het licht komen die voor verwanten van belang kunnen zijn voor een herhaling van een ernstige gebeurtenis. Bij een besmettelijke ziekte moet actie worden ondernomen om eventueel besmette personen op te sporen en te onderzoeken. De arts zal dit met u bespreken. Een tweede belangrijke reden is doodsoorzaak en toedracht hiervan. Het is niet altijd duidelijk waaraan iemand precies is overleden en hoe een ziekteproces zich heeft voltrokken. Nabestaanden en artsen willen vaak weten hoe het ziekteproces en de daaropvolgende dood verlopen is, of er zeker van zijn hoe uitgebreid een ziekte nu was of dat er nog andere ziekten in het spel waren. Ook levert de obductie gegevens op over het effect van een behandeling, zeker van groot belang bij nieuwe behandelingswijzen. De obductie is het hulpmiddel om goed te onderzoeken wat in de laatste levensfase is gebeurd. Zo kan men achteraf controleren of de diagnose precies de juiste was en zoals al eerder gezegd of de medische behandeling juist is geweest en hoeveel effect dit heeft gehad. Dat zal niet meer van betekenis zijn voor de patiënt zelf, maar wel voor volgende patiënten. Zij kunnen profiteren van de lessen die van een obductie geleerd worden. De ervaring heeft geleerd dat ook bij patiënten, waar het allemaal duidelijk leek, zich toch nog zaken kunnen voordoen die niemand had verwacht. De informatie die een obductie oplevert helpt de artsen om kritisch naar de door hen ingestelde behandeling te kijken.

Andere reden voor obducties kunnen het belang voor de wetenschap zijn. Van veel ziekten is een groot deel van de kennis ontleend aan studies van obductiemateriaal.

Wat gebeurt er bij een obductie?

- Een obductie wordt verricht door een patholoog. Dit is een arts die gespecialiseerd is in deze vorm van onderzoek. Een obductie bestaat uit een uitwendig en een inwendig onderzoek.
- Bij het uitwendig onderzoek wordt het lichaam aan de buitenkant zorgvuldig bekeken, gewogen en gemeten. Er worden foto's en röntgenfoto's gemaakt. Ook kunnen lichaamsvloeistoffen, zoals bloed, urine, en hersenvocht worden afgenomen voor onderzoek.

- Bij het inwendig onderzoek wordt de buik- en borstholte geopend en worden alle organen eruit genomen, bekeken en gewogen. Ook wordt de binnenkant van de organen bekeken en beoordeeld, door ze te openen of in te snijden. Daarna worden de organen teruggeplaatst in het lichaam, behalve de organen waarvan het onderzoek nog niet afgerond is. Voor het onderzoeken van de hersenen is het nodig de schedel te openen en de hersenen uit te nemen. Gezicht, armen en benen blijven intact. Na het onderzoek wordt het lichaam weer zorgvuldig gesloten, zodanig dat na het aankleden niet meer te zien is dat er obductie is verricht. Voor het hersenonderzoek wordt een snede aan de achterzijde van het hoofd gemaakt zodat deze bij rugligging (bijna) niet zichtbaar is, mits de overledene hoofdhaar heeft.

Het bewaren van weefsel en organen

Er zijn omstandigheden waarin, naast de kleine stukjes weefsel voor het microscopisch onderzoek, één of meer organen - of delen daarvan - langer worden bewaard.

Een eerste reden kan zijn dat het orgaan héél klein is zodat het in zijn geheel voor het aanvullend microscopisch onderzoek moet worden meegenomen.

Een tweede reden kan zijn dat het een ingewikkelde afwijking van het orgaan betreft die uitgebreider onderzoek, al dan niet in samenwerking met een expert, noodzakelijk maakt.

Een derde reden kan zijn dat het weefsel of orgaan eerst bewerkt moet worden om tot onderzoek over te kunnen gaan. De bewerking kan enkele dagen en soms weken in beslag nemen. Voor hersenonderzoek bijvoorbeeld is een periode van zes tot twaalf weken nodig voor bewerking en beoordeling. Deze redenen maken het langer bewaren van de (delen van) organen noodzakelijk om tot een diagnose te kunnen komen.

Een vierde reden om een (deel van een) orgaan te bewaren, is voor onderwijsdoeleinden. Als het orgaan op een treffende wijze een bepaalde ziekte illustreert, kan het een grote dienst bewijzen bij het onderwijs aan medische studenten, artsen en verpleegkundigen. Dit zal overigens zelden voorkomen. Dit gebeurt alleen als nabestaanden toestemming geven voor wetenschappelijk onderzoek.

Als bepaalde organen (of delen van) langer bewaard worden, dan worden deze weefsels of organen niet met de overledene mee begraven of gecremeerd. Zij worden later alsnog gecremeerd door het ziekenhuis, behalve als ze bewaard blijven voor onderwijsdoeleinden. Als u hiertegen bezwaar heeft, kunt u dit kenbaar maken bij de arts. Als uw bezwaar ertoe leidt dat tijdens de obductie onvoldoende gegevens kunnen worden verkregen, dan zal de arts dit met u bespreken. U kunt dan in samenspraak tot een voor u aanvaardbare beslissing komen. Nadat het materiaal is gebruikt om de vragen te beantwoorden, wordt dit opgeslagen voor eventuele diagnostische vragen in de toekomst. Dit materiaal kan ook gebruikt worden voor wetenschappelijke doeleinden, alleen met toestemming van een wetenschapscommissie. Er blijft altijd voldoende materiaal over voor de diagnostische vragen.

Hoe lang duurt de procedure?

Als u toestemming geeft, wordt de overledene naar de afdeling Pathologie overgebracht en wordt binnen afzienbare tijd (meestal de eerstvolgende werkdag) obductie verricht door een patholoog. Mocht de periode voor obductie te lang duren, bijvoorbeeld bij overlijden in het weekend, dan kan daar in overleg een oplossing voor worden gevonden.

Het hele onderzoek zoals hierboven beschreven neemt tussen de één en drie uur in beslag.

Daarna haalt de begrafenisondernemer de overledene op voor de voorbereidingen voor opbaring

en/of begrafenis of crematie. Over het algemeen doorkruist een obductie niet de gang van zaken rond begrafenis of crematie.

Na de obductie maakt de patholoog een verslag dat hij opstuurt naar de arts die de obductie heeft aangevraagd. Indien u het op prijs stelt kan de arts een afspraak met u maken om de bevindingen van de patholoog met u te bespreken. De afspraak hiervoor is enkele maanden na de obductie zodat het verslag helemaal afgerond is. Als u dan nog vragen heeft, kunt u deze met de arts bespreken. Als het nodig mocht zijn, kan de arts weer contact opnemen met de patholoog voor nader overleg.

Kosten

Als een patiënt in Amsterdam UMC is overleden zijn er aan de obductie voor u geen extra kosten verbonden. Amsterdam UMC betaalt het onderzoek zelf.

Van externe aanvragen wordt een deel van de kosten (mogelijk) in rekening gebracht bij de nabestaanden. Het betreft met name de kosten voor het vervoer van en naar het ziekenhuis, verblijf in het mortuarium en bijzondere verrichtingen als bijvoorbeeld toxicologisch onderzoek.

Vragen

Als u nog vragen heeft, kunt u deze bespreken met de arts, die aan u toestemming heeft gevraagd voor de obductie. Ook kunt u contact opnemen met de medewerkers van het mortuarium en obductie unit.

Deze folder is een aangepaste uitgave van de folder van de Nederlandse Vereniging voor Pathologie (NVVP). De oorspronkelijke folder is tot stand gekomen in samenwerking met de Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie (NPCF).